

نفت و امنیت انرژی جمهوری اسلامی ایران

قنبرامیرنژاد^۱، محمد حسن محسن نسب^۲، فاطمه امیرنژاد^۳
g.amirnejad@yahoo.com

چکیده :

امروزه یکی از موضوعاتی که در جهان وابسته به انرژی، توجه بسیاری از دولت‌ها را به خود معطوف کرده است بحث امنیت انرژی است. از آنجائیکه امنیت یکی از موضوعات مهم در هر اجتماعی است سؤال اصلی این است که امنیت انرژی چیست؟. از این رو روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی است و ابزار گردآوری داده‌ها با مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی از طریق مطالعه منابع دست اول و دوم، شامل کتب، نشریات تخصصی و مقالات اینترنتی بدست آمده است. تهدیدات جمهوری اسلامی ایران در مقوله انرژی عبارتند از جنگ نرم، جهانی شدن و تحریم‌های اقتصادی و تهدیدات آژانس هسته‌ای و همچنین فرصت‌های امنیت ساز انرژی، جمهوری اسلامی ایران عبارتند از افزایش قیمت انرژی، افزایش تقاضای جهانی انرژی. این مقاله ضمن آنکه نتیجه می‌گیرد. نفت و امنیت انرژی در سطح بازارهای ملی و بین‌المللی موجب اقتدار بیشتر جمهوری اسلامی ایران می‌شود و بهبود مدیریت در عرصه انرژی، بهسازی و بازسازی شبکه‌ها و خطوط انتقال، برقراری نظام رقابتی عرضه و تقاضای انرژی را پیشنهاد می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: انرژی، امنیت انرژی، جمهوری اسلامی ایران، نفت

^۱ - مربی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جامع شوشتر

^۲ - مربی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جامع شوشتر

^۳ - دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد جامع شوشتر

۱- مقدمه :

با نگاهی اجمالی به برنامه های توسعه کشور در بخش انرژی ، می توان دریافت که تحقق توسعه پایدار در این بخش ، تولید و عرضه مطمئن انرژی برای تمامی مصرف کنندگان ، حفاظت از منابع و ذخایر فسیلی بعنوان میراث نسلهای آینده ، برقراری نظام تولید و عرضه و مصرف سازگار با محیط زیست و افزایش بهره‌وری انرژی را در سرلوحه کار خود قرار داده است. این اهداف به نوعی با بهینه سازی تولید و مصرف انرژی گره خورده است (تازه های انرژی ، ۱۳۸۷) بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تلاشگران عرصه صنعت نفت با همت و حضور در سنگر تولید ، نقش اساسی برای تأمین ارز و حضور در جبهه ها برای تداوم انقلاب اسلامی ایفاء کردند . که هزار شهید صنعت نفت خودگواه حضور مستمر کارمندان صنعت نفت در جبهه های جنگ و همچنین جبهه اقتصادی بوده است . هم اکنون بزرگترین مخزن گازی مستقل جهان در جنوب ایران تمدنی را به وجود آورده است که شاید بتوان آن را نمونه منحصر بفرد تمدن بر مبنای انرژی نامید . گنجینه ای که توسعه هر بخش آن ، درآمدی معادل ۱/۵ میلیارد دلار برای اقتصاد ایران به همراه دارد . پارس جنوبی امروزه به کانون یکی از بزرگترین پروژه های دنیا تبدیل شده است که به اعتقاد بسیاری از کارشناسان ، در آینده ای نزدیک، نگاههای بسیاری از وارد کنندگان گاز طبیعی را به این منبع انرژی معطوف نموده است. امروزه در بخش صنعت نفت و گاز مهمترین بحث، بحث امنیت انرژی است . مقوله ای چند وجهی که نه تنها طرف عرضه بلکه طرف تقاضا را نیز به شدت تأثیر قرار می دهد . وجود برنامه ریزی مدون در مقوله امنیت انرژی می تواند تهدیدهای احتمالی را تا حد زیادی کاهش دهد . این مقاله درصدد آن است که ضمن تعاریفی از امنیت انرژی، نقش پررنگ آن را در بهبود اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران بیان نماید .

۲- سوالات تحقیق

سوالات این تحقیق عبارتند از: امنیت انرژی چیست؟ تهدیدهای داخلی و بیرونی امنیت انرژی چیست؟ و چه سیاست هایی باید برای مقابله با آن ها اتخاذ شود؟

۳- روش تحقیق

نوع تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی است. برای جمع آوری اطلاعات به کمک اسناد کتابخانه ای و میدانی اقدام شده است و براساس روش توصیفی به تحلیل اطلاعات و نتایج پرداخته شده است.

۴- ابزار گردآوری داده ها

داده ها با ابزارهای کتابخانه ای و اسنادی از طریق مطالعه منابع دست اول و دوم شامل کتب، نشریات تخصصی، مقالات اینترنتی و روزنامه گردآوری شده است.

۵- امنیت انرژی

امنیت از جمله مفاهیم پیچیده ای است که ارایه تعریفی دقیق از آن به سادگی میسر نیست. از نظر لغوی در فرهنگ لغات، امنیت به معنای ایمن شدن، در امان بودن و نبودن بیم و هراس آمده است. در فرهنگ معین امنیت به معنای ایمن شدن ، در امان بودن تعریف شده است (فرهنگ معین، ۱۳۶۳) در فرهنگ عمید آرامش و آسودگی (فرهنگ عمید، ۱۳۷۹) و در فرهنگ المنجد اطمینان و آرامش خاطر معنا شده است. (فرهنگ المنجد، ۱۹۷۳) امنیت به معنای اولیه و ساده عبارت است از: صیانت نفس از خطرات احتمالی که جان آدمی را تهدید می کند. اگرچه این واژه را بسیار مختلف و با در نظر گرفتن ابعاد و شرایط گوناگون در جامعه تعریف کرده‌اند؛ ولی عنصر صیانت نفس و حفظ جان را اختیار می کند؛ در مجموع می توان

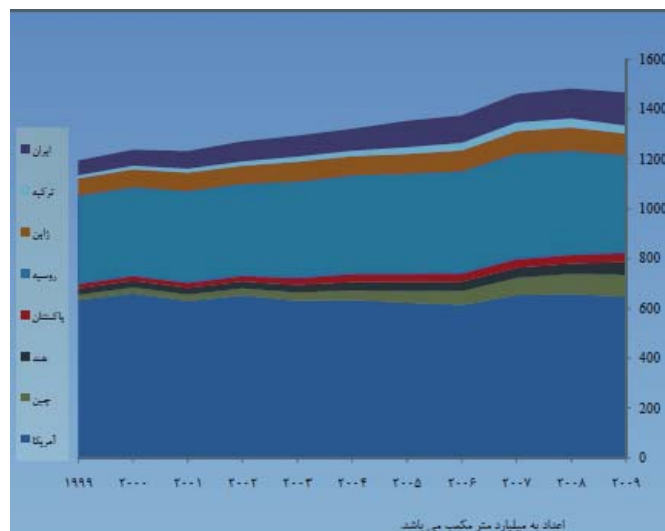
امنیت را مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت و در مورد افراد، نبود ترس، بیم و دلهره نسبت به حقوق و آزادی های مشروع فردی و اجتماعی و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی ها و مصون بودن از تهدید، خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و درک هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد تعریف کرد.

در دهه 1950، امنیت انرژی به مفهوم ضرورت حفاظت از عرضه انرژی در زمان جنگ و لزوم قرار گرفتن آن در دسترس مصرف کنندگان و به ویژه قدرت های بزرگ بود. در دوران جنگ سرد، سیاست انرژی ورای حوزه صرفاً نظامی قرار داشت و مبادلات و تجارت انرژی نقش محوری در اقتصاد بسیاری از کشورهای صنعتی پیدا کرد به نحوی که انرژی به عنوان موتور توسعه برای کشورهای صنعتی مطرح قلمداد شد. تحولات توسعه ای آسیا در دهه های اخیر پیامدهای وسیعی را در حوزه های مختلف برجا گذاشته است. شاید بتوان گفت موضوعی که امروزه فکر سیاستمداران حوزه انرژی در کل جهان را به خود معطوف کرده است، مقوله امنیت انرژی است. تا اواخر قرن نوزدهم میلادی، امنیت انرژی تنها در طرف عرضه خلاصه می شد (Imai, 98). اما با گذشت زمان، هم تولیدکنندگان و هم مصرف کنندگان به این نکته پی بردند که این موضوع، طرف تقاضا را نیز تحت تأثیر قرار میدهد. شاید به عقیده بسیاری از صاحب نظران، امنیت تقاضا را بتوان فقط در وجود تقاضا برای یک کالای خاص عرضه شده تعریف کرد. به عبارت دیگر شاید به گمان بسیاری از افراد، وجود مصرف کننده کافی برای یک کالای خاص عرضه شده را بتوان متناسب با امنیت تقاضا دانست؛ ممکن است این تعریف از امنیت تقاضا در سطح، بین الملل پذیرفته شده باشد (razavi, 97). بازار جهانی انرژی و کارشناسانی که تحولات مربوط به انرژی را در جهان دنبال می کنند شاهد تولد «آژانس بین المللی انرژی های تجدید پذیر» (IRENA) بودند. این سازمان که «هرمان شر» یکی از پیشگامان بین المللی پروژه ی استفاده از انرژی های تجدید پذیر در ۱۹ سال پیش (ژانویه سال ۱۹۹۰) پیشنهاد تشکیل آن را داده بود در شرایطی رسماً پا به عرصه ی حیات گذاشت که انگیزه ی جدیدی در کشورهای تولید کننده و مصرف کننده برای تأمین بخشی از انرژی مورد نیازشان از طریق انرژی های تجدیدپذیر شکل گرفته است.

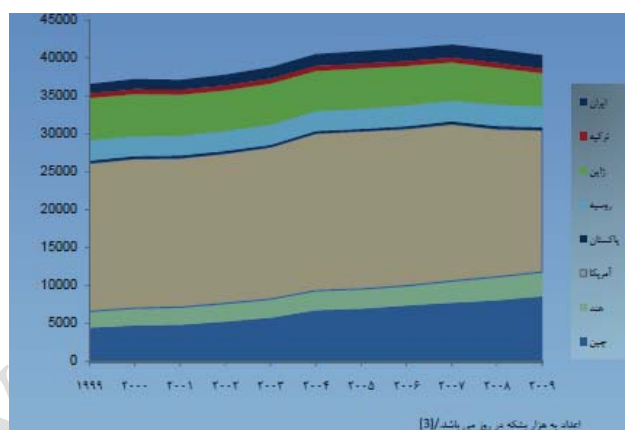
این آژانس که یک سازمان نوپا در حوزه تأمین انرژی به شمار می رود قرار است برای دسترسی و تولید این گونه انرژی ها در سراسر جهان کمکهای عملی خود را در اختیار کشورهای علاقه مند به تحقیق و فعالیت در این عرصه بگذارد. بدون هیچ تردیدی می توان گفت، تأسیس آژانس بین المللی انرژی های تجدید پذیر که تا چند سال پیش حتی حامیان و طرفداران آن نیز انتظار چندانی نداشتند که این پروژه با این سرعت محقق شود تحول بسیار مهمی محسوب می شود هر چند در حال حاضر چند نهاد ملی و بین المللی مانند «شورای جهانی انرژی های تجدید پذیر» «مجمع جهانی بین المجالس انرژی های تجدید پذیر» «شبکه انرژی های تجدید پذیر قرن بیست و یکم» (REN21) و «اتحادیه اروپایی انرژی های تجدید پذیر» (EUROSOLAR) در حوزه انرژی های تجدید پذیر فعالیت می کنند اما هیچ کدام از این سازمانها قدرت تصمیم سازی نداشتند.

هرچند انواع انرژی اعم از انرژی های تجدید پذیر و تجدید ناپذیر و انرژی های طبیعی دیگر نظیر انرژی خورشید و منابع هسته ای، سهم ویژه ای در تأمین انرژی مورد نیاز دارند اما اهمیت انرژی های فسیلی مانند گاز و نفت بیشتر است. این منابع تا قرن آینده هم چنان نقش عظیم خود را در تأمین انرژی جهانی ایفا خواهند نمود. مطابق آمارهای غیررسمی سال 2009 میلادی، از نظر جمعیتی، کشور ایران با حدود 72 میلیون نفر جمعیت، رده 18 را در بین 20 کشور پرجمعیت جهان دارا بوده است. (Duncan, 2006). طی سال 2009 میلادی، ایران با مصرف 132 میلیارد مترمکعب گاز پس از کشورهای آمریکا و روسیه در رده سوم قرار داشته است. این در حالی است که جمعیت کشور ایران طی این سال تنها به اندازه 20٪ جمعیت آمریکا و حدود 50٪ جمعیت روسیه بوده است. (Duncan, 2006). روند مصرف در ایران طی سالهای 1999 تا 2009 به طور مداوم افزایش یافته است. در حالیکه در بسیاری از کشورهای نشان داده شده در شکل، روند مصرف طی این سالها نه تنها افزایش نیافته بلکه رو به کاهش نیز نهاده است. در کشورهای آمریکا و روسیه نیز، در مقطعی روند صعودی مصرف کندتر شده یا کاهشی بوده است. وضعیت کشور ایران از لحاظ مصرف نفت خام در مقایسه با گاز طبیعی بهتر به نظر

می‌رسد؛ اما این موضوع بدان معنی نیست که روند مصرف نفت خام در ایران منطقی است. طی سال 2009، ایران با مصرف حدود 1741 هزار بشکه نفت خام در روز، بعد از 9 کشور دیگر، رده دهم را به خود اختصاص داده است. (Bp,2007) در شکلهای زیر میزان مصرف روزانه گاز و نفت طی سالهای 1999 تا 2009 در چند کشور پرجمعیت دنیا نشان داده می‌شود.

نمودار شماره ۱: میزان مصرف روزانه گاز طبیعی طی سالهای 1999 تا 2009 در چند کشور پرجمعیت جهان

نمودار شماره ۲: میزان مصرف روزانه نفت خام طی سالهای 1999 تا 2009 در چند کشور پرجمعیت جهان

با توجه به شکلهای فوق، ذکر چند نکته قابل توجه است:

۱. جمعیت کشور ایران طبق سرشماری سال 1385 سال 2006 میلادی (EIA,2007) حدود 70 میلیون نفر گزارش شده است. طبق آمارهای غیر رسمی، این رقم در سال 2009 میلادی (Duncan,2006) حدود 72 میلیون نفر بوده است. طبق همین آمار، جمعیت کشور ترکیه نیز در سال 2009 حدود 74 میلیون نفر گزارش شده است. از سوی دیگر در همین سال، جمعیت کشور چین حدود 1 میلیارد و 324 میلیون نفر و جمعیت کشور هند حدود 1 میلیارد و 149 میلیون نفر بوده است.

2. مصرف گاز در ایران طی سال های 1999 تا 2009 روندی اکیداً صعودی داشته است. این در حالی است که شیب صعودی مصرف گاز در ترکیه و هند بسیار ملایم بوده و مصرف کشور چین نیز در تمام این سالها کم تر از ایران بوده است.

3. اگر برنامه های جامع پنج ساله توسعه کشور در نظر گرفته شوند، مشاهده خواهد شد که طی سالهای 1999 تا 2009 سالهای 1378 تا 1388 که زمان انجام برنامه سوم و چهارم توسعه بوده، مصرف گاز در کشور از 58 میلیارد مترمکعب به حدود 132 میلیارد مترمکعب افزایش یافته است (BP,2007) به عبارت دیگر می توان گفت که رشد مصرف از ابتدای برنامه سوم تا پایان برنامه چهارم حدود 56% بوده است.

4. در سال 1999، جمعیت ایران حدود 65 میلیون نفر بوده است (IEA,2007) این رقم در سال 2009 به حدود 72 میلیون نفر رسیده است. بنابراین رشد جمعیت طی دو برنامه توسعه در کشور حدود 9% بوده است؛ در حالی که میزان مصرف طی این مدت، رشدی 56 درصدی داشته است. اگر این مصرف سرسام آور با همین روند ادامه یابد، مشکلات فراوانی را به همراه خواهد داشت. به هر روی با توجه به آمارهای یاد شده می توان به خوبی مشاهده کرد که روند مصرف انرژی های فسیلی در کشور بسیار نگران کننده بوده و لزوم بازنگری در آنها کاملاً احساس می شود.

البته همان طور که گفته شد، مصرف گاز با سرعت بیش تری در حال افزایش است، از این رو نگران کننده تر می باشد. طبق آمار ابتدای سال 2010 میلادی (IEA,2009) ایران با در اختیار داشتن حدود 990 تریلیون فوت مکعب 28 تریلیون مترمکعب از ذخایر 6250 تریلیون فوت مکعبی گاز جهان 177 تریلیون متر مکعبی 15/8 درصد از سهم ذخایر گاز طبیعی را در اختیار دارد، از این رو دومین دارنده ذخایر گازی جهان پس از روسیه محسوب می شود.

می توان گفت یکی از عوامل مهمی که در افزایش تقاضای گاز در کشور مؤثر است، اتلاف انرژی به دلیل فرسوده بودن بسیاری از سیستم های نیروگاهی و پالایشی و در نتیجه بهره دهی پایین آن ها است (2008.badri)

افزایش در تقاضای انرژی طی سالهای آینده واقعیتی مهم و اساسی است. بیشتر این افزایش از ناحیه کشورهای در حال توسعه خواهد بود. این کشورها به موازات صنعتی شدن بیشتر، شاهد تداوم و رشد اقتصادی خود هستند. الگوهای تولید و مصرف، ترکیب انرژی و نیازهای سرمایه ای بر اساس ترجیحات مختلف ملی و در فضای متغیر ژئوپلیتیک مناطق مختلف متحول، خواهد شد و این تحولات سیاست انرژی، اثرات خود را بر فضای متغیر ژئوپلیتیک خواهد گذاشت. به طور خلاصه جهان نیازمند انرژی بیشتر و پاک تر که در دسترس بخش بیشتری از جمعیت جهان باشد خواهد بود تا بتواند آن را به صورت کارآمدتر مورد استفاده قرار دهد. در واقع، امنیت انرژی به طور قطع در عصر ما مسئله ای جهانی محسوب می شود. (نفت، گاز، پتروشیمی، 1385) چالش امنیت جهانی انرژی پیچیده و چند بعدی است این امر به بطن منافع ملی کشورها مربوط می شود. هیچ راهکار سریع و قطعی وجود ندارد. مجموعه ای از مسائل مرتبط به مسئله امنیت انرژی آن را به محور گفتمان دائمی و محوری برای همکاری نه تنها در سطوح سیاسی کشورها و به صورت دوجانبه، چند جانبه و بین المللی، بلکه به گفتمان و مشارکتی بین دولت ها و صنعت (انرژی) تبدیل خواهد کرد.

مصرف انرژی مترمکعب گاز بر تن تولید	شیشه	قند و شکر	روغن نباتی	لاستیک	آجر	کاشی و سرامیک	سیمان	گچ	آهک	آهن و فولاد
متوسط ایران	390	949	265	820	127	3	92	45	164	396
متوسط جهان	210	520	158	501	58	2	72	24	95	290

جدول شماره 1: میزان مصرف انرژی در صنایع مختلف

با توجه به جدول فوق میزان مصرف انرژی در تمامی موارد ایران و متوسط جهان بیشتر بوده است.

۶- تهدیدات امنیتی انرژی در کشور

تهدیدات امنیتی انرژی کشور را می توان به شرح زیر بیان کرد:

الف) جنگ نرم: این تهدید شکل دیگری از تهدیدات موجود و آتی دشمنان علیه ایران اسلامی است. در این جنگ رسانه ها مهم ترین ابزارها هستند. سرمایه گذاری سال های گذشته غرب در راه اندازی و حمایت از رسانه های مخالفان و فعال شدن بیش از 30 شبکه تلویزیون ماهواره ای ضد انقلاب و فعال بودن ده ها رادیوی متعدد مانند رادیو آمریکا، رادیو فردا، رادیو آزادی و پخش برنامه های شبانه روز علیه ایران از جمله آنهاست. در جنگ نرم مهمترین قوت جمهوری اسلامی ایران یعنی؛ ایمان و اعتقاد مردم به اسلام، انقلاب و آرمان های امام خمینی (ره) و رهبری جمهوری اسلامی توسط رسانه های ضد انقلاب مورد هدف قرار می گیرد (حمراسی، ۱۳۸۴). تبلیغات رسانه ای علیه انرژیهای جمهوری اسلامی از جمله انرژی اتمی کاملاً مشهود است.

مؤلفه های قدرت ایران که به جمهوری اسلامی ظرفیت حفاظت از منافع ملی و حفظ تمامیت ارضی و مقاومت در برابر زیاده طلبی استکبار در ابعاد انرژی را می دهد، عبارتند از:

۱. **قدرت باور و ایمان:** نظام جمهوری اسلامی ایران چه به لحاظ پیدایش و چه به دلیل تداوم راه و گسترش توانمندی های خود همواره از عنصر اصلی ایمان به خداوند و غیب و نصرت الهی بهره مند بوده و خواهد بود؛ قدرت ایمان، نظامی قدرتمند از جمهوری اسلامی ایران ساخته است.

۲. **قوت رهبری:** رهبری اسلامی جایگاهی است که با تقواترین و عدالت ترین مجتهدان به آن دست پیدا می کنند و به باور شیعه، رهبری نظام اسلامی مؤید به تأییدات الهی است و در عرصه بحران و خطرات ایجاد شده برای انقلاب قدرت و مدیریت رهبری معظم انقلاب و حضرت امام (ره) بارها به اثبات رسیده است.

۳. **همبستگی:** مردم مسلمان ایران از همبستگی ملی شدیدی برخوردارند که به دلیل ایمان آنها و ضرورت زیست مسالمت آمیز و حفظ مرز و خاکشان به آنها بخشیده است و در عرصه های مختلف بویژه در طول 30 سال انقلاب و دفاع مقدس هر کجا به حضور نیاز بوده است، در ایفای نقش خدمت گذاری به اسلام و نظام آمادگی کامل داشته اند. حماسه متخصصان صنعت نفت در خاموش نمودن چاههای نفت نوروز حاکی از همبستگی عظیم مردم با هم بوده است.

۴. **موقعیت سوق الجیشی جغرافیایی:** موقعیت برتر جغرافیایی و توان مسدود کردن بزرگترین شاهراه ترانزیتی انرژی سوخت در تنگه هرمز از مولفه هایی است که قدرت مهمی به ایران می دهد.

۵. **توانمندی بالا:** توان ایران در ابعاد مختلف نظامی و تأثیرگذاری پنهان و آشکار منطقه ای به همراه پیشروی در صنایع برتر نظامی از جمله تولید و ساخت موشک های دوربرد، قایق ها، پرنده های رادارگریز، هواپیمای بدون سرنشین، تانک و ... که از صنایع نظامی برتر منطقه ای است؛ از دیگر توانمندی های ایران برای مقابله با دشمنان است. بدیهی تهیه انرژی و سوخت این موارد نیاز به توان و تخصص بالایی دارد.

ب) جهانی شدن: جهانی شدن از مفاهیمی است که در این عصر تمام ابعاد زندگی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی بشری را در حیطه خود قرار داده است. نظریه پردازان از جهانی شدن به عنوان عامل به وجود آورنده بسیاری از مشکلات و معضلات جامعه بشری نام می رند. (ماهانامه مهندسی فرهنگی، ۱۳۸۹). این تأثیرات به ایفای نقش بازیگری نخبگان نفت جمهوری اسلامی، سیستم مدیریتی کلان و منابع، ظرفیت ها و امکانات کشور بستگی دارد. زمینه های مناسب و امکانات فرهنگی و سیاسی، ژئوپولیتیکی انرژی ایران در جهانی شدن میتواند فرصت های جدی و مناسبی را که تضمینی است بر امنیت انرژی فراهم کند (ماهانامه مهندسی فرهنگی، ۱۳۸۹).

ج) تحریمهای اقتصادی و تهدیدات آژانس هسته ای: جدیداً سختگیریهای آژانس هسته ای علیه ایران زیاد شده است و حتی در بیانیه های خود حمله علیه تأسیسات هسته ای و انرژی ایران را یادآور شده اند.

۷- نتیجه گیری:

اگر بخواهیم از توسعه و پیشرفت تعریفی داشته باشیم، میتوان گفت توسعه و پیشرفت همان افزایش سطح بهره مندی و رفاه، ارتقای امنیت، آزادی گسترش ارتباطات اجتماعی و امکان تحرک اجتماعی عمودی و افقی معطوف به ارزش های جامعه است که در سایه پیشرفت علمی و تکنولوژیک دگرگونی تکاملی در نظام بهداشت و درمان، آموزش و سازماندهی و مهندسی اقتصادی صنعتی، سیاسی و فرهنگی به وجود می آید. بنابراین برای رسیدن به افق های مطلوب زندگی که همان زندگی توسعه یافته و همراه با پیشرفت است؛ به مدیریت آن نیازمندیم و باید مدلی متناسب با ارزش های دینی و ملی طراحی و تدوین شود.

جامعه توسعه یافته خود زمینه ساز پیشرفت است. جدای از مباحث فوق از شاخصه های جامعه ی توسعه یافته طبق بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. خودکفایی در نیازهای اساسی، ۲. فرصت‌های شدن ۳. افزایش بهره‌وری، ۴. ارتقای سطح سواد، ۵. ارتقای خدمات رسانی به شهروندان، ۶. افزایش امید به زندگی، ۷. رشد ارتباطات، ۸. مبتنی شدن روند تحول بر عناصر اصلی هویت ملی و آرمان‌های اساسی، ۹. استقلال فرهنگی، ۱۰. ارتقای علمی مدیریت ها، ۱۱. افزایش احساس مسئولیت، ۱۲. مقابله با جهل و بی قانونی، ۱۳. انضباط اجتماعی، ۱۴. عزت ملی، ۱۵. مبارزه با فقر، فساد، بیکاری و تبعیض ۱۶. عدالت طلبی، ۱۷. افزایش ثروت ملی، ۱۸. رشد اخلاق و معنویت، ۱۹. اقتدار ملی (رسولی، ۱۳۸۶)

۸- فرصتهای امنیت انرژی عرصه بین المللی :

جمهوری اسلامی ایران با توجه به نقاط قوت رهبری، توانایی دفاعی، علمی و تکنولوژیک، توانمندی هسته‌ای، منابع عظیم هیدروکربنی و الهام بخشی، یکی از کشورها و قدرت های تأثیر گذار در منطقه خاورمیانه است. در بررسی کشورها از نظر تأثیر گذاری و تأثیرپذیری، ایران در ردیف کشورهایی که زیاد تأثیرگذار است. مهمترین فرصت های جمهوری اسلامی ایران در انرژی عرصه بین الملل را میتوان به اختصار بصورت زیر بیان کرد:

۱. شکست راهبرد آمریکا در منطقه و گسترش تنفر مردم، ۲. افزایش بیداری اسلامی و خودآگاهی اسلامی، ۳. کاهش دولت های متخاصم در همسایگی ایران، ۴. افزایش قیمت انرژی، ۵. افزایش تقاضای جهانی به انرژی، ۶. تولید بیشتر انرژی ۷. ارتقاء وجهه و جایگاه عزتمند بین المللی جمهوری اسلامی ایران. ۸. توان ضربه متقابل و قدرت بازدارندگی در مواجهه با تهدیدهای انرژی ۹. اتخاذ سیاست تعامل چند جانبه و همه جانبه ۱۰. بهبود نقش و جایگاه کشور در معادلات منطقه ای و بین المللی و افزایش تأثیرگذاری بر فرآیندها و دستور کارهای منطقه ای و بین المللی انرژی (دهشیری، ۱۳۸۴)

۹- فرصتهای انرژی در عرصه داخلی

- ۱) امنیت انرژی، طرف تقاضا را نیز هم چون طرف عرضه در بر می گیرد.
- ۲) در درون کشور امنیت تقاضا در دو شاخه تعریف می شود که برای مصون ماندن از آسیب های آن، باید هر دو را تحت کنترل درآورد. بدین معنی که همان گونه که در یک کشور وجود مصرف کننده کافی از ملزومات امنیت تقاضا محسوب می شود اسراف در مصرف نیز میتواند حوزه دیگر و حتی خطرناک از حوزه اول باشد؛ به طوری که عدم کنترل آن باعث به خطر افتادن امنیت تقاضا می گردد.
- ۳) تلقی غلط عرضه همیشگی گاز برای هر مقدار تقاضا به دلیل وجود ذخایر عظیم گازی در کشور می‌تواند از عوامل مهم مصرف نادرست گاز باشد.

- (۴) فرسایش تجهیزات نیروگاهی، سوخته شدن گازهای همراه و عدم وجود ارگان واحدتصمیم گیرنده در زمینه گاز، مهم ترین دلایل مصرف زیاد گاز در کشور محسوب می گردند.
- (۵) دست یابی به امنیت انرژی پایدار در کشور در هر دو طرف عرضه و تقاضانایزمنند توجه بیشتر به موارد یاد شده به صورت کاملاً عملی است.

۱۰- پیشنهادات

با نگاهی به آمار و ارقام، مشاهده می کنیم میزان اکتشافات ذخایر نفتی کشور از ۹۰ میلیاردبشکه در قبل از انقلاب هم اکنون به ۱۳۸ میلیارد بشکه رسیده است. ضمن اینکه ذخایر گازی کشف شده نیز از ۸ تریلیون متر مکعب در سال ۵۷ به ۲۸ تریلیون متر مکعب در سال جاری افزایش یافته است.

این اقدامات نشان از توانمندی نظام در طراحی، اکتشاف و توسعه ی میداین نفتی کشور با وجود همه ی محدودیتها از طرف استکبار جهانی در بخش انرژی و نفت ایران است. ظرفیت فراوری ۹ پالایشگاه موجود کشور، یک میلیون و هفتصد هزار بشکه در روز است که با ساخت ۷ پالایشگاه جدید، ظرفیت پالایشی کشور به ۳/۲ میلیون بشکه خواهد رسید. لذا در عرصه انرژی موارد زیر پیشنهاد می شود:

- ۱- بهبود مدیریت در بخش عرضه ی انرژی شامل مراحل تولید، انتقال و توزیع؛ (بوزان، ۱۳۸۷)
 - ۲- بهسازی و بازسازی شبکه ها و خطوط انتقال به عنوان یکی از مهمترین مراحل تلفات انرژی.
 - ۳- بازبینی سیاستهای حمایت از تولید لوازم صنعتی و خانگی با هدف سازگار سازی تولید با محیط زیست
 - ۴- برقراری نظام رقابتی عرضه و تقاضای انرژی و محصولات انرژی بر.
- تحقق این موارد، البته پس از گذشت یکصد سال از نهضت ملی شدن صنعت نفت و درآغازین روزهای دومین سده ی نفت ایران، آغاز جنبشی دیگر و دعوت از جامعه برای ایفای نقش در نهضت نوینی است به نام « استفاده بهینه از انرژی». تفکر استفاده بهینه از انرژی در سطح ملی و ایجاد فرهنگ آن موجب اقتدار و ثبات در سطح ملی و جهان بخش انرژی را فراهم خواهد آورد.

منابع فارسی

- ۱- اکتشاف و تولید ، ماهنامه علمی تخصصی صنعت نفت ، شماره ۷۳ ، آبان ماه ، تهران
- ۲- بوزان ، بوزان (۱۳۸۷) مردم ، دولت ها و هراس ، پژوهشکده مطالعات راهبردی ، تهران
- ۳- تازه های انرژی ، (۱۳۸۷) ماهنامه صنعت نفت ، سال اول ، شماره ۶ ، نیمه دوم اسفند
- ۴- حمزاسی فراهانی ، علی اصغر (۱۳۸۴) الزامات فراروی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و عوامل تهدید امنیت ملی ، مرکز آموزش مدیریت دولتی - تهران
- ۵- رسولی ، اعظم ، (۱۳۸۶) راههای پیشرفت و تعالی همه جانبه آن ، پرشین بلاگ ، اینترنت
- ۶- دهشیری ، محمدرضا ، (۱۳۸۴) ، الزامات فرآوری سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در پرتو سند چشم انداز بیت ساله . فصلنامه اندیشه انقلاب اسلامی شماره ۱۳ و ۱۴
- ۷- سیف زاده ، حسین (۱۳۸۰) مصالح ملی ، مجموعه مقالات و مفاهیم ملی ، تهران
- ۸- فرهنگ عمید
- ۹- فرهنگ المنجد
- ۱۰- فرهنگ معین
- ۱۱- ماهنامه مهندسی فرهنگی ، ۱۳۸۹ ، مقاله امنیت اجتماعی و امنیت ملی ، سال چهارم شماره ۳۹ و ۴۰ ، فروردین و اردیبهشت ، تهران
- ۱۲- ماهنامه نفت گاز و پتروشیمی ، ۱۳۸۵ ، شماره ۱۴ ، انتشارات صنعت نفت

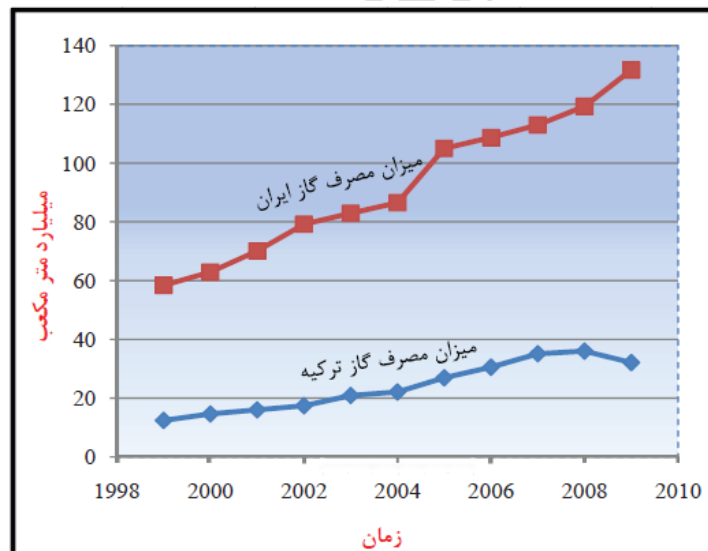
منابع انگلیسی:

1. Aleklett, K. (2005) The Oil Supply Tsunami Alert, Energy Bulletin, 25 April, <http://www.energybulletin.net/5655.html>
2. Anderson, B. (2008) Peak Oil Primer and Links, Energy Bulletin, 24 February, <http://www.energybulletin.net/primer.php>
3. BP, (2007) (British Petroleum), Statistical Review of World Energy, June, LINK
4. BP Statistical Review of World Energy June 2010
5. Duncan, R. (2006) The Olduvai Theory: Energy, Population and Industrial Civilization, The Social Contract, [http://www.thesocialcontract.com/pdf/sixteen two/xvi-2-93.pdf](http://www.thesocialcontract.com/pdf/sixteen%20two/xvi-2-93.pdf)
6. EIA, (2007) (Energy Information Administration), World Proved Reserves of Oil and Natural Gas, Most Recent Estimates, January,
7. IEA/DOA world oil outlook 2007
8. El-Badri, A. (2008) The Secretary General of OPEC, Oil Outlook and Investment Challenges, Presentation, Nicosia Chamber of Commerce, 16 January.
9. Ferris-Lay, C. (2008) Oil Could Reach \$300 says expert, ArabianBusiness.com, 28 February, [http://www.arabianbusiness.com/512436-oil-could-reach-us300 claimsexpert](http://www.arabianbusiness.com/512436-oil-could-reach-us300-claimsexpert)
10. Foroohar, R. (2008) The Coming Energy Wars, Newsweek, 9 June issue, <http://www.newsweek.com/id/139395>
11. Fortson, D. (2008) An Ominous Warning that the Rapid Rise in Oil Prices has only Just Begun, The Independent, 11 June, LINK
12. <http://sharifnews.ir/?23234>
13. http://www.photius.com/wfb1999/iran/iran_people.html
14. [http://www.eia.gov/cfapps/ ipdbproject / IEDIndex3. cfm?tid=3&pid=3&aid=6](http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm?tid=3&pid=3&aid=6)
15. [http://www.tehran-bazrasi. ir/?view=20&nu=229](http://www.tehran-bazrasi.ir/?view=20&nu=229)
16. Ryukichi Imai. Marvin Miller, "Synthesis Report for the Pacific Asia Regional Energy Security (PARES) Project", Phase 1, NAUTILUS INSTITUTE FOR SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT, JUNE 9, 1998
17. Hossein Razavi, "economic, Security and Environmental Aspects of Energy Supply: A Conceptual Framework for Strategic Analysis of Fossil Fuels", World Bank, December 1997

ضمائم:

۱	افغانستان	۱۶	ایتالیا	۳۱	چین	۴۶	قبرس	۶۱	مراکش
۲	آرژانتین	۱۷	ایران	۳۲	دانمارک	۴۷	کره جنوبی	۶۲	مصر
۳	آلمان	۱۸	ایرلند	۳۳	رژیم اشغالگر قدس	۴۸	کنگو	۶۳	مغولستان
۴	انزیوی	۱۹	ایسلند	۳۴	رومانی	۴۹	کومور	۶۴	مقدونیه
۵	اردن	۲۰	بحرین	۳۵	زامبیا	۵۰	کیپ ورده	۶۵	مولداوی
۶	ارمنستان	۲۱	بلغارستان	۳۶	سائوتومه	۵۱	گامبیا	۶۶	مونتنگرو
۷	اروگوئه	۲۲	بنین	۳۷	ساحل عاج	۵۲	گواتمالا	۶۷	نپال
۸	اریتره	۲۳	بورکینافاسو	۳۸	سنگال	۵۳	گینه بیسائو	۶۸	نروژ
۹	اسپانیا	۲۴	پرتغال	۳۹	سوئد	۵۴	لتونی	۶۹	نیجر
۱۰	استرالیا	۲۵	پرو	۴۰	شیلی	۵۵	لوگزامبورگ	۷۰	نیجریه
۱۱	اسلونی	۲۶	تاجیکستان	۴۱	صربستان	۵۶	لهستان	۷۱	نیکاراگوئه
۱۲	افریقای مرکزی	۲۷	ترکیه	۴۲	عربستان سعودی	۵۷	لیبی	۷۲	هلند
۱۳	الجزایر	۲۸	تونس	۴۳	فرانسه	۵۸	لیتوانی	۷۳	هوندوراس
۱۴	امارات متحده عربی	۲۹	جیبوتی	۴۴	فنلاند	۵۹	ماداگاسکار	۷۴	یمن
۱۵	اوگاندا	۳۰	چاد	۴۵	فیلیپین	۶۰	مالی	۷۵	یونان

جدول شماره ۲: فهرست کشورهای امضا کننده اساسنامه آژانس بین المللی انرژیهای تجدیدپذیر
(منبع: تازه های انرژی، مجله علمی تخصصی، سال اول شماره ۶، نیمه دوم اسفند ۱۳۸۷، ص ۶۹)

نمودار شماره ۳: مقایسه بین مصرف گاز ایران و ترکیه بین سال های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹
(منبع: اکتشاف و تولید، شماره ۷۳، آبان ۸۹، ص ۱۴)

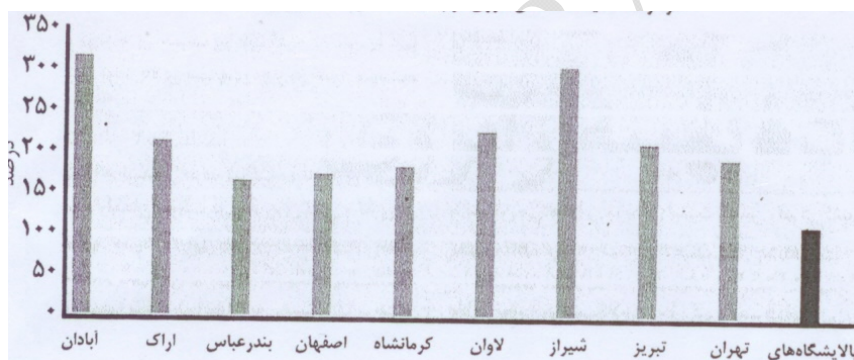
نمودار شماره ۴: مقایسه بین مصرف گاز ایران و چین بین سال های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹
(منبع: اکتشاف و تولید شماره ۷۳، آبان ۸۹، ص ۱۴)

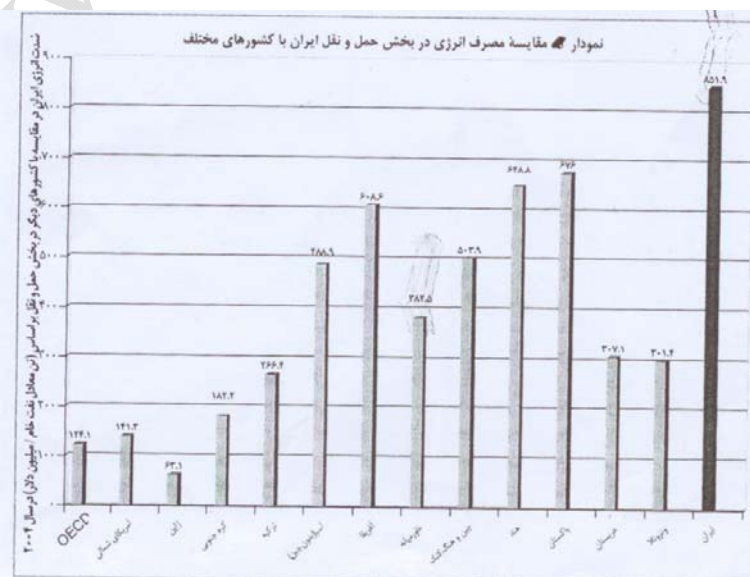
نمودار شماره ۵: مقایسه بین مصرف گاز ایران و هند بین سال های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹
(منبع: اکتشاف و تولید شماره ۷۳، آبان ۸۹، ص ۱۴)

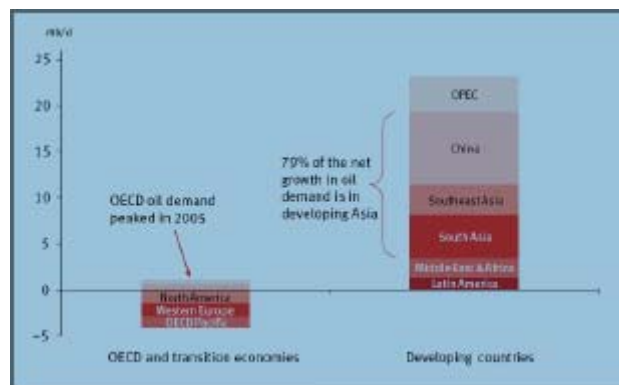
۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	۲۰۰۱	۲۰۰۰	۱۹۹۹	۱۹۹۸	۱۹۹۷	۱۹۹۶	
۵,۰۰	۴,۹۹	۴,۹۷	۴,۸۶	۴,۸۹	۴,۶۷	۴,۴۳	۴,۴۱	۴,۳۲	۴,۲۷	۴,۱۲	عربستان سعودی
۳,۲۷	۳,۵۵	۳,۹۴	۳,۹۹	۴,۰۵	۴,۰۱	۴,۱۶	۴,۰۱	۳,۸۸	۳,۷۷	۳,۵۸	کویت
۳,۹۲	۴,۰۳	۴,۲۷	۴,۳۵	۴,۷۵	۴,۴۸	۴,۵۶	۵,۰۱	۵,۱۶	۵,۰۴	۵,۱۴	امارات متحده عربی
۱۳,۵۸	۱۳,۵۰	۱۲,۵۲	۱۲,۴۳	۱۲,۶۳	۱۲,۴۲	۱۲,۱۳	۱۲,۳۰	۱۱,۸۶	۱۱,۹۱	۱۱,۲۱	ایران
۰,۷۷	۰,۷۹	۰,۸۰	۰,۸۰	۰,۸۱	۰,۸۲	۰,۸۳	۰,۸۳	۰,۸۱	۰,۸۱	۰,۸۰	ژاپن
۲,۴۲	۲,۴۹	۲,۵۲	۲,۵۷	۲,۵۶	۲,۶۳	۲,۶۶	۲,۷۶	۲,۳۷	۲,۳۷	۲,۲۶	کره جنوبی
۴,۲۴	۴,۳۰	۴,۴۵	۴,۴۵	۴,۶۶	۴,۸۷	۴,۹۵	۴,۹۷	۴,۹۸	۴,۹۸	۵,۰۱	هندوستان
۱,۸۹	۱,۹۳	۲,۶۴	۲,۷۲	۲,۷۳	۲,۷۱	۲,۷۴	۲,۷۰	۲,۶۵	۲,۶۵	۲,۶۹	ترکیه
۱۳,۹۵	۱۴,۸۲	۱۵,۷۱	۱۶,۳۲	۱۷,۰۰	۱۷,۶۸	۱۸,۴۱	۱۹,۹۲	۲۰,۳۴	۲۰,۳۴	۲۰,۶۷	روسیه
۷,۲۶۰	۷,۴۲۴	۷,۶۲۵	۷,۵۲۸	۷,۴۲۶	۷,۵۷۸	۷,۴۹۴	۷,۶۷۹	۷,۹۳۴	۷,۹۴۴	۸,۲۷۰	آلمان
۷,۷۶۸	۷,۸۸۹	۸,۰۲۱	۸,۰۳۰	۸,۱۸۲	۸,۱۵۸	۸,۳۷۸	۸,۵۲۸	۸,۶۲۲	۸,۶۲۲	۸,۶۲۶	فرانسه
۱,۲۳	۱,۲۸	۱,۲۹	۱,۲۷	۱,۲۷	۱,۲۳	۱,۲۶	۱,۳۰	۱,۳۲	۱,۳۲	۱,۳۲	اتریش
۱,۵۲	۱,۵۸	۱,۶۲	۱,۶۴	۱,۶۸	۱,۶۸	۱,۷۴	۱,۷۶	۱,۸۱	۱,۸۱	۱,۹۵	امریکا
۲,۸۴	۲,۹۹	۳,۰۳	۳,۰۶	۳,۰۳	۳,۰۳	۳,۰۸	۳,۲۴	۳,۲۷	۳,۴۸	۳,۵۹	کانادا

جدول شماره ۳: شدت انرژی اولیه براساس نرخ ارز در برخی کشورهای منتخب در فاصله سالهای ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۶ بشکله نفت خام به هزار دلار امریکا(ثابت سال ۲۰۰۰)

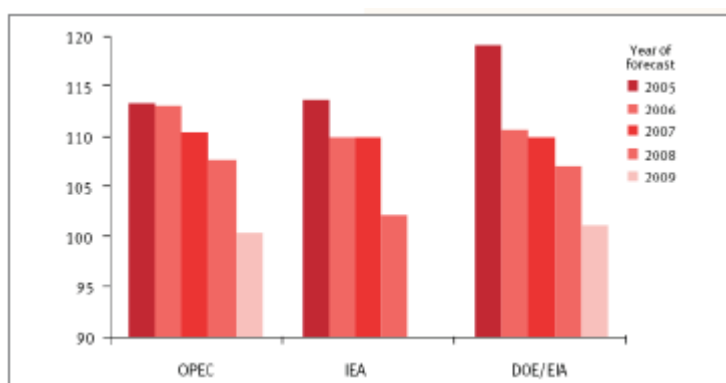

نمودار شماره ۶: نمودار مقایسه شاخص انرژی در پالایشگاه‌های نفت ایران و شرکت شل

شکل شماره ۱: پیش بینی اوپک از میزان رشد مصارف نفت خام در مناطق مختلف دنیا تا سال ۲۰۳۰

نمودار شماره ۷: تغییرات در پیش بینی های OPEC, IEA و EIA از آینده مصارف نفت طی سالهای ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ (واحد: میلیون بشکه در روز)

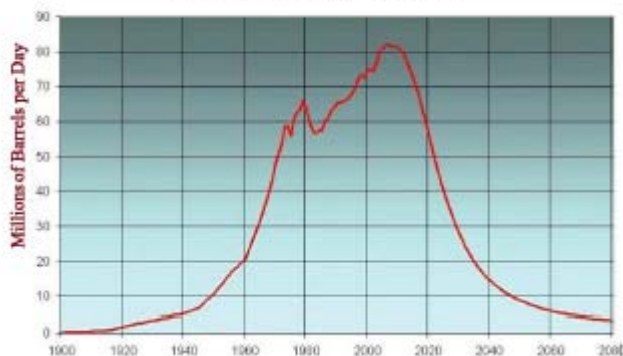
سال	۲۰۰۸	۲۰۱۰	۲۰۱۵	۲۰۲۰	۲۰۲۵	۲۰۳۰
جهان	۸۵/۶	۸۴/۶	۹۰/۲	۹۵/۴	۱۰۰/۴	۱۰۵/۶

جدول شماره ۴: پیش بینی اوپک در خصوص روند مصارف نفت خام طی سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۳۰

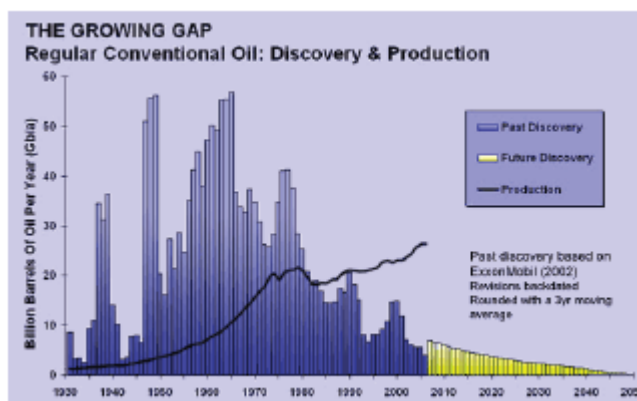
جهان	۲۰۱۵			۲۰۳۰		
	OPEC	IEA	EIA	OPEC	IEA	EIA
	۹۴/۴	۹۰/۲	۹۰/۶	۱۰۶/۶	۱۰۶/۴	۱۰۵/۶

جدول شماره ۵: مقایسه پیش بینی های OPEC, IEA, EIA از آینده مصارف نفت در سال های ۲۰۱۵ و ۲۰۳۰ (واحد : میلیون بشکه در روز)

World Oil Production 1900-2080

نمودار شماره ۸: پیش بینی تولید نفت دنیا تا سال ۲۰۸۰

نمودار شماره ۹: مقایسه ذخایر شناخته شده در گذشته و شناخته نشده در آینده با تولید نفت طی مقاطع ۱۰ ساله

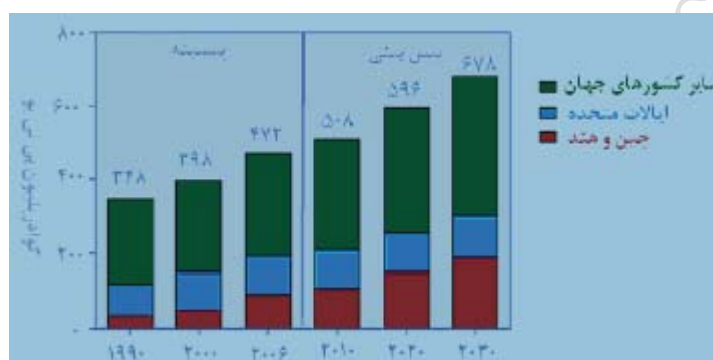
Crude Peaks/Troughs Based on Yearly Average Prices		
Year	Price \$	% Change
1984	28	
1988	15	- 46
1990	23	+ 53
1994	16	- 30
1996	20	+ 25
1998	12	- 40
2000	27	+ 125
2002	23	- 15
2008	147 Jul	+ 539
2008	115 Aug	- 22

(Williams, 2007; Richards)

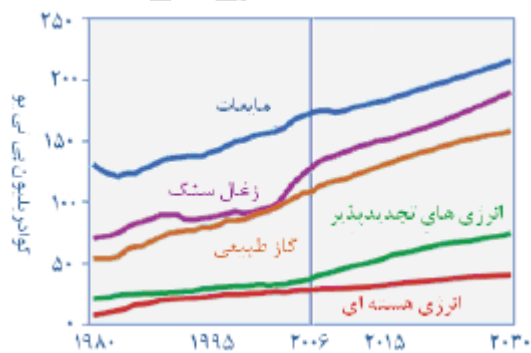
جدول شماره ۶: بالاترین و پایین ترین قیمت نفت طی سال های ۱۹۸۴ تا جولای ۲۰۰۸

شکل شماره ۲

نمودار شماره ۱۰: مصارف انرژی در برخی مناطق طی سالهای ۱۹۹۰-۲۰۳۰

نمودار شماره ۱۱: مصارف انرژی جهان براساس نوع سوخت طی سالهای ۱۹۸۰-۲۰۳۰